

מתן דין וחשבון

(Accountability)

באוניברסיטה העברית

האם? למי? כיצד?

יעקב ברגמן

אסיפת הסנאט

3 בדצמבר, 2003

כאשר היצגתי מצגת זו
לסנאט, צעקו אליי חבריו:
"דמגוג!!!", מבלי שיושב
ראש הסנאט, רקטור
רבינוביץ, ינסה להרגיעם.

ישפוט נא הקורא האם
דמגוגיה דיברתי, או באמת
ביססתי דבריי על עובדות
מוצקות ועל ניתוח הגיוני
שלהן.

ידוע לי, שוועדת יורטנר
הושפעה ממצגת זו, כאשר
כתבה את המלצותיה
לשינוי במבנה המשילות
באוניברסיטת תל-אביב,
כך שלהנהלת תהיה גם
סמכות וגם אחריות.

י"ב

מעמד המדע בישראל ובאוניברסיטאותיה

בשנים 1981-2000

מתוך מחקר שכותרתו
"מעמד המדע בישראל"
שנכתב על ידי הרקטור
לשעבר של האוניברסיטה
העברית, גדעון שפסקי.

ב. בלוחות II ו III הוקפו המשבצות באדום בכל שטח בה אוניברסיטה ישראלית נמצאת במדרג לפני כל שאר אוניברסיטאות ישראל, ובירוק הוקפו המקרים שהאוניברסיטה במקום שני.

כאן בולטת העליונות של מכון וייצמן כמעט בכל השטחים ובפיגור רב אחרי כן, באות אוניברסיטאות תל-אביב וירושלים.

**”כאן בולטת העליונות של מכון ויצמן כמעט בכל השטחים.
בפיגור רב אחריו באות אוניברסיטאות תל אביב וירושלים.”**

Israely Universities ranking for 1981-2000 (no filter)

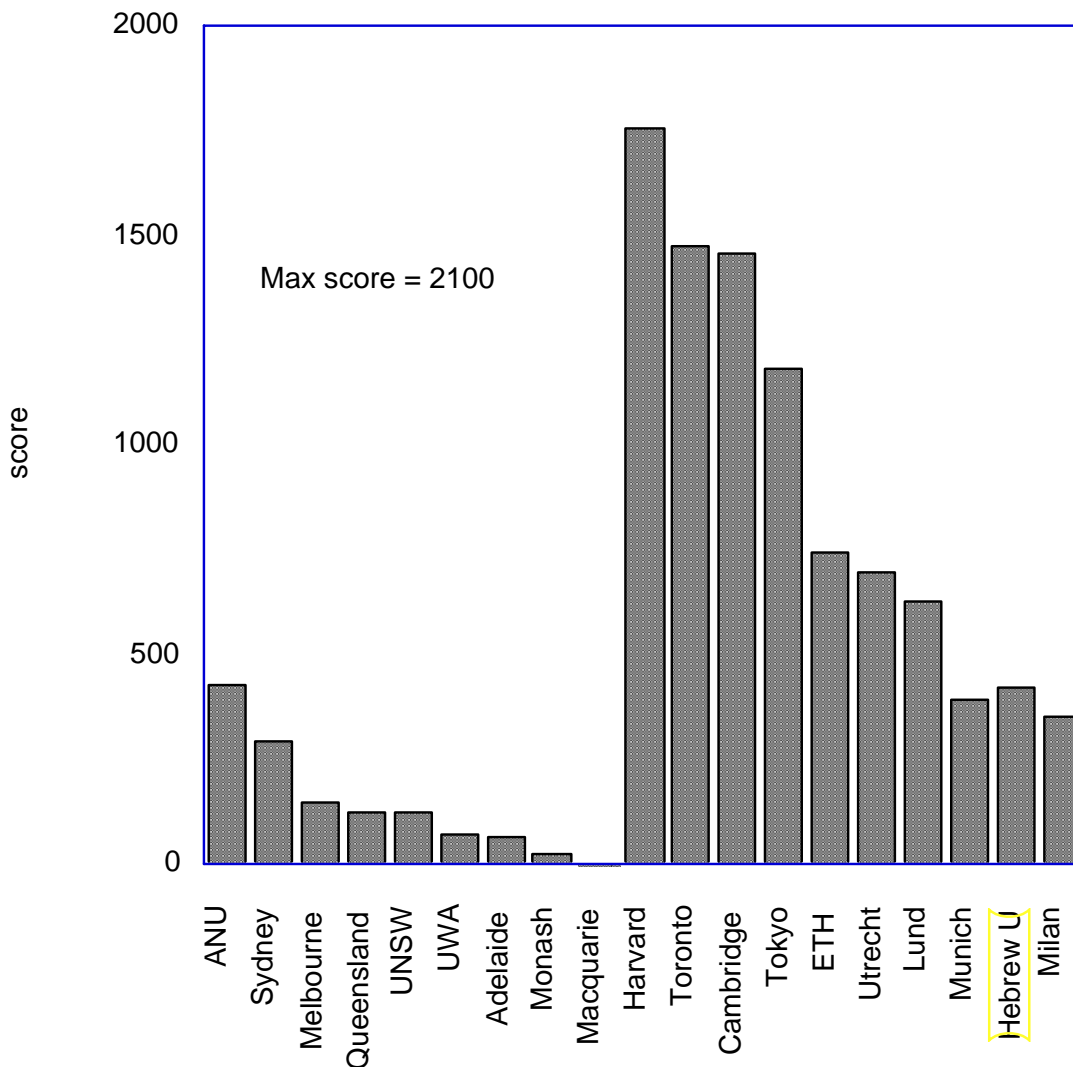
לוח 1:

AREA	BG	BI	HA	HU	TA	TE	WI
Agricultural Sciences	143	80	132	88	109	136	19
All Fields	157	150	170	106	128	143	18
Biology & Biochemistry	153	148	155	111	130	105	34
Chemistry	136	125	148	86	50	140	46
Clinical Medicine	156	139	149	128	148	143	19
Computer Science	121	78	131	26	41	67	17
Ecology/Environment	130	143	141	110	56	140	120
Economics & Business	122	110	111	55	32	82	113
Education	111	118	112	84	79	104	39
Engineering	141	133	131	74	59	130	37
Geosciences	124	132	134	97	119	125	95
Immunology	124	146	88	128	137	153	58
Law	131	133	135	88	67	124	136
Materials Science	128	39	141	68	64	105	15
Mathematics	128	133	125	109	46	116	75
Microbiology	144	147	166	138	123	142	14
Molecular Biology & Genetics	161	162	143	84	132	101	13
Multidisciplinary	142	143	146	108	117	141	72
Neurosciences & Behavior	138	153	142	96	135	112	52
Pharmacology	150	155	133	97	120	71	43
Physics	141	108	146	87	77	115	24
Plant & Animal Science	139	83	124	100	120	114	13
Psychology/Psychiatry	144	149	141	109	134	143	6
Social Sciences, general	133	160	150	144	153	138	1
Space Science	112	179	127	47	98	96	44

ויצמן ראשון ב-18 שטחים, ת"א בשלושה, ירושלים באף לא אחד.

עדכון לטבלה זו ניתן למצוא במסמך של רקטור האוניברסיטה העברית לשעבר פרופסור גידי שפסקי. המסמך נמצא כאן:
<http://www.weizmann.ac.il/ICS/booklet/22/pdf/Universities.pdf>

Citation score by university

**איכות האוניברסיטה העברית דומה
לשל אוניברסיטאות מילנו ומינכן**

*A score of 2100 means that a university has the highest citation count in the world, in every subject area.
Figure 4.*

ועדת הכספים תובעת להגדיל תקציב האוניברסיטאות

יו"ר ועדת הכספים הורה על הקמת ועדה מיוחדת, בראשות ח"כ אברהם בייגה שוחט, שתתבע מהאוצר מאות מיליוני שקלים עבור תקציב ההשכלה הגבוהה

מירב כהן

יו"ר ועדת הכספים, ח"כ אברהם הירשזון, הורה על הקמת ועדה מיוחדת שתתבע מאות מיליוני שקלים מהאוצר כתוספת עבור תקציב ההשכלה הגבוהה.

ע"פ הוראת ועדת הכספים תוקם באופן חריג ועדה מיוחדת בראשות ח"כ אברהם בייגה שוחט, שתדון עם האוצר על תביעות ראשי האוניברסיטאות והשלמת תקציבם לשנה הקרובה.

"אני רואה בחומרה רבה את ההידרדרות במצב הכלכלי של האוניברסיטאות, ואני חושב שעל האוצר להכיר בצורך להכין תקציב רב-שנתי לאוניברסיטאות", אמר הירשזון.

במהלך ארבע השנים האחרונות, חל קיצוץ של כ-800 מיליון שקלים בתקציבהמוסדות להשכלה גבוהה, מה שהביא לצמצום במספר הסטודנטים הנקלטים. **האוניברסיטאות בישראל נחשבות כיום בין 300-400 האוניברסיטאות הטובות בעולם, והחשש הוא שמעמדן יתערער עקב קשיים כלכליים.**

[הערה: מיקום האוניברסיטאות הישראליות בין 300 ל-400 בעולם הינו רע מאד! חברי הכנסת קיבלו זאת כמקום טוב בדירוג. אין להם קנה מידה לשפוט]

פרופ' שמעון ינקלביץ, רקטור אוניברסיטת תל-אביב: "האוניברסיטאות חיות על זמן שאול. המערכת הידרדרה, מקום ישראל ירד בעולם, כל זאת כיוון שקשה לצרף צעירים." [בני ב-MIT]

[הערה: המבוגרים יקחו את הכסף לעצמם. דוגמה: הסדרי הפנסיה באונ העברית. ות"ת הבטיח לעברית כסף, בתמורה להרעת תנאי החדשים.]

פרופ' איתמר רבינוביץ, נשיא אוניברסיטת תל-אביב: "מדובר לא רק בפגיעה ברמת החיים, אלא בקיצוץ הבשר החי. בעוד 10 שנים לא יהיה לנו הייטק בישראל."

בעקבות הצגת הנתונים, הודיע יו"ר ועדת החינוך של הכנסת, ח"כ אילן שלגי, כי לא יצביע בוועדה עבור התקציב, אם הנושא של ההשכלה הגבוהה לא יקבל משאבים נוספים מהאוצר.

● האם יתרונו המחקרי הגדול של מכון ויצמן
על האוניברסיטאות הינו מקרי?

● אם היתרון הגדול אינו מקרי, מהי סיבתו?

גם בגרמניה יתרון גדול למכוני המחקר על האוניברסיטאות

- Scientific standards have undoubtedly been compromised in the **German universities** [ ].
- Fortunately, the **Deutsche Forschungsgemeinschaft and the Max-Planck-Gesellschaft** have not followed the egalitarian trend. Both have focused uncompromisingly on evaluation of research.
- The best research centers have continued to do first-rate research, in some cases of Nobel Prize quality.

— *Hubert Markl, President of the Max Planck Society*
Science, May 10, 1996

המפתח ליתרון: הערכת המחקר

תגובה למאמר בהארץ, "גם הראש חולה":
בניגוד לעברית (ולשאר האוניברסיטאות),
מכון ויצמן מבצע הערכת המחקר

20 October, 2003

Yaacov -- [ ]

Incidentally, Weizmann does do reviews by outside experts which have a great impact on the President and the Trustees.

David

*****

David Baltimore
President ←
California Institute of Technology
Mail Code 204-31
Pasadena, CA 91125

נשיא Caltech שכתב אליי מסר זה הינו גם חתן פרס נובל לרפואה וגם חבר בוועדה המדעית המייעצת של מכון ויצמן, הבודקת את תפוקת כל מדעניו במחזור של חמש שנים.

חשוב! כל חברי הוועדה המדעית המייעצת הינם גם נאמנים של מכון ויצמן. לכן, כדברי נשיא Caltech השפעתם גדולה על נשיא המכון ועל שאר נאמניו.

וועדת שלושה חתני פרס נובל המליצה לאקדמיה הישראלית למדעים להקים ועדה כזו כחלק מן המבנה ההיררכי מעל הנשיא בכל אחת מאוניברסיטאות המחקר הישראליות. הן מסרבות לעשות כן.

חשוב לחייבן לעשות כן.

ועדה מדעית חיצונית מבקרת מתמדת במכון ויצמן
בודקת פעילות מדעית של כל איש ואשת סגל במחזוריות 5-7 שנים.
כל 40 המדענים ידועי השם, חברים בחבר הנאמנים.
מדווחים לחבר הנאמנים ולנשיא. הנשיא מישם המלצות.

הערה: בין ה-40 יש ארבעה ממכוני מקס-פלנק הגרמניים;
אך אף לא אחד מאוניברסיטה גרמנית.

Weizmann's Scientific and Academic Advisory Committee (SAAC)

Co-Chairs

Prof. Sir Alan R. Fersht, FRS, Cambridge University Chemical Laboratory, Cambridge, UK

Prof. Hans A. Weidenmüller, Max-Planck-Institute für Kernphysik, Heidelberg, Germany

Prof. John M. Ball, University of Oxford, Oxford, UK

Prof. David Baltimore, Caltech, Pasadena, CA, USA

Prof. Allen J. Bard, University of Texas, Austin, TX, USA

Prof. Sir Michael V. Berry, University of Bristol, Bristol, UK

Prof. Ilan Chet, Weizmann Institute, Rehovot, Israel, ex-officio member

Prof. Marvin L. Cohen, University of California, Berkeley, CA, USA (from November 2002)

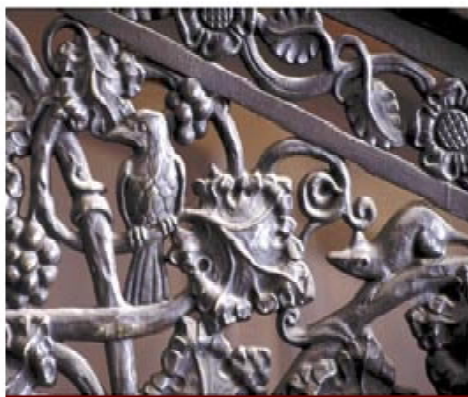
Prof. Mildred Cohn, University of Pennsylvania, Philadelphia, PA, USA

Prof. Paul J. Crutzen, Max-Planck-Institut für Chemie, Mainz, Germany

Prof. Constantine M. Dafermos, Brown University, Providence, RI, USA
Prof. Charles A. Dinarello, University of Colorado, Denver, CO, USA
Prof. Sidney D. Drell, SLAC, Menlo Park, CA, USA
Prof. Mildred S. Dresselhaus, M.I.T., Cambridge, MA, USA
Stuart E. Eizenstat, Washington, DC, USA, ex-officio member (from November 2002)
Prof. Mitchell J. Feigenbaum, The Rockefeller University, New York, NY, USA
Prof. Edmond H. Fischer, University of Washington, Seattle, WA, USA
Prof. Michael E. Fisher, University of Maryland, College Park, MD, USA
Prof. Patricia S. Goldman-Rakic, Yale University, New Haven, CT, USA
Prof. Michael B. Green, University of Cambridge, Cambridge, UK
Prof. François Gros, Academy of Sciences, Paris, France
Prof. Richard M. Karp, University of California, Berkeley, CA, USA
Gershon Kekst, New York, NY, USA, ex-officio member (until November 2002)
Prof. Sir Aaron Klug, FRS, Medical Research Council, Cambridge, UK
Prof. Walter Kohn, University of California, Santa Barbara, CA, USA
Prof. Daniel E. Koshland, Jr., University of California, Berkeley, CA, USA
Prof. Jean-Marie Lehn, Université Louis Pasteur, Strasbourg, France
Prof. Arnold J. Levine, The Rockefeller University, New York, USA
Prof. Albert J. Libchaber, The Rockefeller University, New York, USA
Prof. George D. Mostow, Yale University, New Haven, CT, USA (until November 2002)
Prof. Philip A. Pincus, University of California, Santa Barbara, CA, USA
Prof. Alexander Pines, University of California, Berkeley, CA, USA
Prof. Alexander Rich, M. I. T., Cambridge, MA, USA
Prof. Jesse Roth, MD, FACP, Albert Einstein College of Medicine, New Hyde Park, NY, USA
Prof. Bert Sakmann, Max-Planck-Institut für Medizinische Forschung, Heidelberg, Germany
Prof. Carla J. Shatz, Harvard Medical School, Boston, MA, USA
Dr. Maxine F. Singer, Carnegie Institution of Washington, Washington DC, USA
Prof. Heinz A. Staab, Max-Planck-Institut für Medizinische Forschung, Heidelberg, Germany
Prof. Marc Van Montagu, University of Gent, Gent, Belgium
Prof. Robert A. Weinberg, Whitehead Institute, Cambridge, MA, USA (until November 2002)
Prof. Charles Weissmann, University College London, London, UK

ועדות כמו ה-SAAC בכל אוניברסיטאות העילית

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
BOARD OF TRUSTEES

Board of Trustees
Officers of the University
Office of the Secretary of the Board

Articles of Incorporation, Bylaws & Statutes
◆ University Visiting Committees

Visiting Committees

The information listed below is current as of August 7, 2002.

[Council for the Division of the Biological Sciences and the Pritzker School of Medicine](#)

[Council on the Graduate School of Business](#)

[Visiting Committee on the College and Student Activities](#)

[Visiting Committee to the Divinity School](#)

[Visiting Committee to the Division of the Humanities](#)

[Visiting Committee to the Law School](#)

[Visiting Committee to the Library](#)

[Visiting Committee to the Department of Music](#)

[Visiting Committee to the Oriental Institute](#)

[Visiting Committee to the Division of the Physical Sciences](#)

[Visiting Committee to the Irving B. Harris Graduate School of Public Policy Studies](#)

[Visiting Committee to the Social Sciences](#)

[Visiting Committee to the School of Social Service Administration](#)

[Visiting Committee on the Visual Arts](#)

As [Harvard] University has grown in size and complexity, *the Board has developed over 50 visiting committees, whose members are external to the Harvard faculty and administration*, and who are chosen for their experience and specialized knowledge. These committees regularly review departments of the Faculty of Arts and Sciences, the Schools, and a range of other units. Visiting committees prepare written reports which, accompanied by departmental responses, are presented to standing committees *of the Board*. The standing committees transmit the reports *with comments and recommendations* to the President and Fellows and, when appropriate, to the Dean of the Faculty of Arts and Sciences.

— *Harvard University: Report on the Institutional Self-Study*

Standard Two: Planning and evaluation by governing boards

באוניברסיטה העברית אין SAAC ואין תהליך אחר לבקרה שיטתית של המחקר

● עדות ירון אזרחי: "בן-פורת ז"ל ניסה להביא ועדה מבקרת לפקולטה למדעי החברה. נתקל בהתנגדות הסגל, והתקפל".
מדוע?

● עם התמנותו, הבטיח הנשיא מגידור לחבר הנאמנים להביא ועדות חיצוניות מבקרות לכל המחלקות והיחידות. עברו שש שנים, ולא קיים. **מדוע?**

● ראשי האוניברסיטאות, ביניהם מגידור, הסבירו לוועדת מלץ חשיבות בדיקות תקופתיות על-ידי ועדות חיצוניות מבקרות.
ועדת מלץ (2000) המליצה למסד זאת. לא קרה כלום. **מדוע?**

● בהגיבה על המלצות דוח מלץ, מתעלמת הוועדה המתמדת מהמלצה חשובה זו. **מדוע?**

● ועדת שלושה חתני פרס נובל לבדיקת מדעי העצב בישראל (1999): "יש להקים SAAC לצד כל אוניברסיטה. יש לתת להנהלה סמכות וכוח ליישם המלצות ה-SAAC". לא יושם באוניברסיטה העברית. **מדוע?**

● עדות איש סגל מרכזי: "ניסיתי לשכנע כל הנהלות האוניברסיטה העברית, מזו של בן פורת ועד הנוכחית, בחשיבות בדיקת מחקר שיטתית — ללא הצלחה. אשתתף במאמץ לשכנע הסנאט, ביודעי שהסנאט ידחה." **מדוע?**

כאשר הצגתי נקודה זו, צעק מגידור, "זה שקר! הבאתי 6 ועדות!" לבסוף נאלץ מגידור להודות בראיון ב"מעריב" שהביא רק ארבע ועדות לחלק מזערי מן האוניברסיטה, אשר שלוש מהן, כך התברר לי אחר כך, באמת הובאו על ידי קודמו בתפקיד... מגידור מסר ל"מעריב" תירוץ שקרי: ה"אינתיפדה" מנעה ממנו לקבל מידע על מה שקורה באוניברסיטה שנמסרה להנהלתו.

July 1, 2003

From Nehemia Levtzion [Late Chairman of the Israel Higher Education Planning and Budgeting Committee]

Yaacov,

I have followed closely the work of the Maltz committee. I appeared twice before the committee, and pushed more ideas through Nissan Limor, Director General of VATTAT, whom I appointed a member of this committee. In other words, the recommendations of the Maltz committee were largely the product of our office, and in line with the policy I pursued for six years, not without success. **Presidents and rectors who gave evidence before the committee retracted in the face of the senates' opposition.**

[ ]

Best wishes,

Nehemia Levtzion

**Weizmann does do reviews by outside experts which
have a great impact on the President and the Trustees.**

ממשפט זה של נשיא Caltech נובע מסר חשוב:

**אם אין בקרה חיצונית, בלתי תלויה, על הנעשה באוניברסיטה
העברית, אזי מי ממשמע את נשיאה ואת חבר הנאמנים שלה
לפעול כנאמני הציבור ולטובתו?**

**ואמנם, יו"ר חבר הנאמנים יגאל ארנון אמר לי אישית: "אין לי
צורך בוועדות מבקרות. במסעותיי בעולם אני שומע כמה טובה
האוניברסיטה העברית, וזה מספיק לי."**

מסר ליו"ר ארנון: זה לא רציני!!!

סיבת יתרון מכון ויצמן על האוניברסיטאות הישראליות

- אוניברסיטאות העילית
האמריקאיות

- מכוני המחקר הגרמניים

- מכון ויצמן

הנהלה היררכית שאינה כפופה
לסגל.

מעורבות סגל בניהול נמוכה

הנהלה בעלת סמכות ליישם
הערכת מחקר שיטתית

רמה אקדמית גבוהה

- האוניברסיטאות הגרמניות

- האוניברסיטאות הישראליות
הדומות מבנית לגרמניות

הנהלה נבחרת ברובה על-ידי אנשי
הסגל וכפופה להם.

מעורבות סגל בניהול גבוהה

הנהלה חסרת אונים ליישם
הערכת מחקר שיטתית.

רמה אקדמית ממוצעת נמוכה

מתיישב עם הממצאים האמפיריים בספרות המקצועית

”שליטת אנשי הסגל האקדמי באוניברסיטה
קשורה קשר הדוק עם רמה אקדמית נמוכה
של אותה אוניברסיטה.”

- מקורמיק ומיינרס, 1988

McCormick, R.E., Meiners, R., 1988, “University
governance: a property rights perspective.” *The Journal of
Law and Economics* 31, 423–442.

סיכום

למכון ויצמן עדיפות מובהקת במחקר על האוניברסיטה
העברית (ועל האוניברסיטאות האחרות).

הסיבה:

- **במכון ויצמן**, מבנה המשילות מוסר את הסמכות בידי ההנהלה; כבאוניברסיטאות העילית האמריקאיות.
- לכן ההנהלה מחילה בקרת מחקר שיטתית.
- לכן היא משיגה רמת מחקר גבוהה.
- הנהלת ויצמן עומדת כיאות בחובת אחריותה לציבור.

- **באוניברסיטה העברית** (כבגרמנית) מבנה המשילות מוסר את הסמכות האמיתית בידי הסגל האקדמי.
- ההנהלה חסרת אונים להחיל בקרת מחקר שיטתית.
- רמת המחקר הממוצעת נמוכה (השונות גדולה).
- באין סמכות, אין אחריות. הנהלת האוניברסיטה העברית נכשלת בחובת אחריותה לציבור.

סיכום

לא ייתכן שלסגל האקדמי—או לכל קבוצת עובדים המתפרנסת מן הציבור—תהיה הסמכות למנוע את בקרתם השיטתית.

באוניברסיטה העברית חייבת להיות בקרת מחקר שיטתית, שקופה לציבור, כבאוניברסיטאות העילית.

בכך תשתפר מהותית רמתה המחקרית והאקדמית (הממוצעת), ובכך תעמוד בחובת אחריותה לציבור.

מי יביא את השינוי ההכרחי?

חבר הנאמנים, שעליו קבעה ועדת מלץ: אינו יודע ואינו מתעניין? יושב ראשו, בעל הגישה המוזרה לאחריותו?

הוועד הפועל, אשר יכול היה להחיל בקרת מחקר לפני שנים, ונרדם על משמרתו?

הסנאט, הזהה בעצם לאנשי הסגל המתנגדים לבקרתם?